

DOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2025.3.11>
УДК 342.9

Олександр Миколайович БУХАНЕВИЧ

д.ю.н., професор, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова; Державний секретар
Міністерства юстиції України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6397-0715>
e-mail: o_bukhanevych@univer.km.ua

Роман Олександрович ГАВРІК

к.ю.н., доцент, професор кафедри, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1557-0594>
e-mail: gavrik.roman@gmail.com

Олена Олександрівна ГАЛУС

к.ю.н., доцент, зав. кафедри, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5474-3323>
e-mail: elenhalus@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ЦИВІЛЬНУ ВОГНЕПАЛЬНУ ЗБРОЮ ВІДПОВІДНО ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЧЕСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

У статті проведено дослідження досвіду правового регулювання права на цивільну вогнепальну зброю за законодавством Чеської Республіки. Зазначено, що вперше право на цивільну вогнепальну зброю в Чехії легалізовано відповідно до Указу 1852 р., яким передбачався дозвільний порядок володіння, користування та торгівлі зброєю. Також у статті проаналізовано чинне законодавство, яким встановлено категорії зброї, володіння та користування якою потребує отримання ліцензії, реєстрації або повідомлення органів поліції, права та обов'язки особи, яка володіє зброєю, зокрема в частині її носіння поза житловим приміщенням.

Ключові слова: право на цивільну вогнепальну зброю, ліцензія на володіння вогнепальною зброєю, реєстрація вогнепальної зброї, повідомлення про придбання вогнепальної зброї, придбання вогнепальної зброї, відкрите носіння вогнепальної зброї

ВСТУП

Питання володіння зброєю є важливим аспектом національної безпеки та громадського порядку. У контексті зростаючих загроз тероризму та злочинності, необхідності забезпечення ефективної реалізації конституційного права на захист життя та здоров'я ефективне правове регулювання володіння та застосування вогнепальної зброї не тільки військовими та правоохоронцями, а й звичайними громадянами стає критично важливим. Питання адміністративно-правового регулювання володіння цивільною вогнепальною зброєю є актуальним у багатьох країнах, зокрема в Чеській Республіці, де законодавство з цього питання визнається достатньо ліберальним і містить небагато обмежень порівняно із законодавством інших держав Центральної Європи, які легалізували знаходження вогнепальної зброї у фізичних осіб, які не проходять поліцейську чи військову службу. У світлі адаптації українського законодавства до стандартів права ЄС, його наближення до законодавства держав-членів ЄС, де вже легалізовано застосування цивільної вогнепальної зброї з більшими чи меншими обмеженнями, прийняття українського закону про володіння цивільною вогнепальною зброєю, стають актуальними наукові дослідження компаративістського спрямування, зокрема в частині дослідження досвіду правового регулювання володіння цивільною вогнепальною зброєю за законодавством окремих держав.

Питання правового регулювання права на цивільну вогнепальну зброю стало предметом наукових досліджень таких науковців, як М. Білак, С.В. Діденко, О.О. Косиця, В.В. Кузнецов, В.В. Літошко, Ю.В. Луценко, Р.В. Миронюк, Т.О. Михайліченко, М.В. Сийшлюкі, Д.В. Ткачов, С.О. Хвостовцов. Водночас нині замало комплексних наукових досліджень тематики зарубіж-

ного досвіду правового регулювання права на володіння та користування цивільною вогнепальною зброєю, зокрема за законодавством Чеської Республіки.

МЕТА статті – дослідження досвіду правового регулювання права на цивільну вогнепальну зброю за законодавством Чеської Республіки.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Ця робота базується на працях вітчизняних вчених, чинному законодавстві, а також на матеріалах періодичних видань. У дослідженні застосовано методи аналізу і синтезу, порівняння та узагальнення, а також низку інших методів.

РЕЗУЛЬТАТИ

Чехія – єдина країна, яка дозволяє у найбільш ліберальний спосіб отримання та носіння зброї. Ліберальність законодавства Чехії полягає у наявності можливості придбання зброї для самозахисту та можливості прихованого носіння зарядженої зброї, так само за наявності ліцензії зброю можна зберігати вдома у зарядженому стані, що є достатньо нетиповим явищем для більшості країн світу, зокрема європейських країн [1, с. 32].

Слід зазначити, що витоки права на цивільну вогнепальну зброю знаходимо в законодавстві Чехії ще в другій половині XIX ст., коли Чехія входила до складу Австрійської (в подальшому Австро-Угорської) імперії. Для порівняння право мати і носити зброю цивільному населенню легалізоване в Німеччині у 1928 р., в Італії – у 1935 р., у Франції – у 1929 р., у Фінляндії – у 1991 р., у Швейцарії – у 1999 р. [1, с. 32; 2, с. 113].

Цісарським указом від 24 жовтня 1852 р. «Про положення з виробництва, торгівлі та володіння зброєю та боєприпасами, їх носінням» встановлено дозвільний

порядок володіння, користування та торгівлі зброєю. Указ забороняв окремі види зброї для володіння, користування та торгівлі, для володіння, носіння та перевезення зброї вимагався дозвіл (причому дозвіл на володіння не надавав права носіння зброї чи її перевезення, для чого вимагався окремий дозвіл). Дозвіл видавався на підставі заяви особи, в якій вона обґрунтувала підстави для надання їй відповідного права. Указ не визначав чітко підстав для надання дозволу на володіння зброєю, але в ньому наявний вичерпний перелік підстав для надання дозволу на носіння зброї: необхідність носіння зброї відповідно до службових обов'язків, використання її з метою торгівлі або в якості складника уніформи [3]. Зазначений Указ зберіг свою дію й після проголошення незалежності Чехословаччини та діяв до 1950 р., коли скасовано комуністичним урядом, який обмежив право цивільних осіб на вогнепальну зброю.

На сьогодні в Чеській республіці є чинним Закон «Про зброю та боєприпаси» № 90/2024, прийнятий 6 березня 2024 р., який замінив Закон, що діяв з 2002 р. і прийнятий відповідно до Європейської директиви про контроль за придбанням та володінням зброєю № 91/477/ЄЕС від 18 червня 1991 р., яка вимагала легалізації цивільної вогнепальної зброї [4]. Чинний Закон також прийнято відповідно до нової Європейської директиви про контроль за придбанням та володінням зброєю № 2021/555 від 24 березня 2021 р. [5].

Чинний Закон визначає поняття «зброя» (до якої віднесено вогнепальну зброю, газову зброю та інше обладнання або пристрій, який класифікується до однієї з категорій зброї або до якої застосовуються положення про поводження зі зброєю певної категорії), «боєприпаси» (тобто боєприпаси, патрони та активні компоненти боєприпасів, які класифікуються в одну з категорій боєприпасів). Законом визначено відповідні категорії зброї та боєприпасів: зброя R1, R2, R3 та R4, що підлягає реєстрації та попередньому отриманню ліцензії (водночас зброя категорії R1 і R2 є забороненою зброєю для використання цивільними особами), зброя категорії PO, володіння чи користування якою є легальним у разі повідомлення про її наявність компетентного органу та за наявності дозволу на поводження з вогнепальною зброєю, та зброя категорії NO, про наявність якої повідомляти не потрібно; боєприпаси поділяються на заборонені боєприпаси категорій S1 та S2 та інші боєприпаси категорій S3 та S4. У додатку до Закону здійснено розмежування зброї та боєприпасів за категоріями. Категоризація зброї та боєприпасів здійснюється відповідно до їх конструктивних особливостей або функціонального принципу і навіть у разі, якщо певний вид зброї не вказано у Законі як такий, що віднесений до певної категорії, категоризація відбувається залежно від конструкції, функціоналом, призначенням чи наслідками використання [6].

Фізична особа, яка має у власності зброю чи боєприпаси, зобов'язана інформувати орган поліції про зброю або боєприпаси, якими вона володіє, або про пов'язані з нею документи та документи; негайно повідомляти про втрату або крадіжку зброї, якщо така зброя підлягає реєстрації або віднесена до вогнепальної; застосовувати зброю для стрільби лише в надзвичайних ситуаціях або в разі необхідної оборони; стріляти зі зброї, якою вона володіє тільки в місцях, де вона має на це право це відповідно до Закону; виконувати вказівки організатора в

місці проведення заходу поводження зі зброєю та боєприпасами, які спрямовані на забезпечення безпечного поводження зі зброєю та боєприпасами; проходити медичні обстеження відповідно до Закону «Про охорону здоров'я від шкідливого впливу речовин, що викликають залежність», під час поводження зі зброєю або боєприпасами на вимогу поліцейського з метою визначення, чи перебувають вони під впливом алкоголю або іншої речовини, що викликає залежність; якщо особа має європейську ліцензію на вогнепальну зброю, повідомити про її втрату або крадіжку до Регіонального управління поліції без невинуватої затримки, та повідомити поліцію у разі перетину кордону відповідно до закону про охорону державного кордону про те, що вони подорожують зі зброєю або боєприпасами [6].

Забороняється: використання зброї чи боєприпасів особою, яка не має на це ліцензії; передавати зброю чи боєприпаси іншій особі, яка не має на це повноважень; поводитися зі зброєю або боєприпасами так, щоб загрожувати життю, здоров'ю або майну іншої особи, зокрема у стані алкогольного або іншого впливу на особу, що викликає залежність, або якщо її здатність безпечно поводитися зі зброєю або боєприпасами знижена внаслідок вживання лікарських засобів або внаслідок стану здоров'я; стріляти або носити зброю у тому ж фізіологічному стані; мати зброю, що підлягає реєстрації, яку не зареєстровано.

Ліцензія на володіння вогнепальною зброєю видається обласним управлінням поліції особі-заявнику, яка відповідає умовам видачі та володіння посвідченням на вогнепальну зброю відповідного типу: має місце проживання в Чехії, досягла 15-річного віку (в окремих випадках – 21-річного віку), є повністю юридично дієздатною, придатна за станом здоров'я (що підтверджене медичним висновком; водночас особа, яку помістили на захисне лікування або під варту, не є придатною за станом здоров'я), є надійною (тобто не притягувалася до кримінальної відповідальності за умисне кримінальне правопорушення або кримінальне правопорушення, вчинене з необережності у зв'язку з поводженням зі зброєю, боєприпасами, боєприпасами або вибуховими речовинами), має професійну кваліфікацію для володіння та використання зброєю (професійна компетентність здобувача ліцензії перевіряється тестуванням професійної компетентності або комісійним іспитом). Обласне управління поліції може з міркувань захисту внутрішнього порядку або безпеки відхилити заяву на отримання ліцензії на вогнепальну зброю навіть у разі дотримання заявником вказаних вище умов, якщо заявник є іноземним громадянином, який не є громадянином держави-члена ЄС або НАТО, або не має дозволу на постійне проживання на території Чеської Республіки чи не має правового статусу довгострокового проживання в Європейському Співтоваристві на території Чеської Республіки, або не відноситься до осіб, які Чеська Республіка надала притулок [6].

Видана ліцензія на володіння вогнепальною зброєю може бути призупинена на певний строк у разі, якщо у власника ліцензії на вогнепальну зброю є причина для вилучення зброї, боєприпасів або відповідного документа чи документа, власник ліцензії на вогнепальну зброю вважається непридатним за станом здоров'я, або законний представник, опікун або опікун, об'єднання або загальноосвітня школа відкликає свою згоду на видачу

ліцензії на вогнепальну зброю неповнолітньому. У разі якщо власник ліцензії на вогнепальну зброю перестає виконувати її умови, вона може бути анульована.

Власник ліцензії на володіння вогнепальною зброєю або власник ліцензії на володіння вогнепальною зброєю, який купляє зброю, що підлягає реєстрації, зобов'язаний протягом 10 робочих днів з дня початку пово-дження з такою зброєю повідомити про цей факт до обласного управління поліції для перевірки її маркування та технічного стану (власник зброї водночас реєструється як основний користувач зброї). У разі якщо власник ліцензії на володіння вогнепальною зброєю або власник ліцензії на вогнепальну зброю передав зареєстровану зброю іншій особі, він зобов'язаний протягом 10 робочих днів з дня її реалізації повідомити про її передачу до обласного управління поліції (особа, якій передана зброя реєструється як додатковий користувач зброї) [6].

Про придбання зброї категорії РО або про її передачу іншій особі необхідно повідомити до обласного управління поліції протягом 10 робочих днів з дня, коли власник почав користуватися з нею або з дня передачі зброї.

Закон надає право не тільки володіти зброєю, але й носити її. Зброя повинна носитися приховано. Це не відноситься до випадків носіння зброї в приміщенні власника ліцензії на вогнепальну зброю, на стрільбищі або в іншій чітко визначеній зоні, де поводження зі зброєю здійснюється за згодою її власника, орендаря або оператора, або видимого носіння або транспортування зброї, якщо особа бере участь у заході або здійснює діяльність, в якій зазвичай поводяться зі зброєю, і якщо спосіб носіння зброї відповідає характеру події або діяльності (культурна діяльність, зокрема діяльність у кіно чи театрі, відтворення історичних битв або подібних подій чи пам'ятних подій; навчання або навчання повождению зі зброєю; спортивна стрільба або подібні види діяльності; полювання або аналогічна діяльність). У такому разі особа має право перевозити розряджену зброю до місця проведення відповідного заходу або виконання діяльності та назад у видимій формі, якщо обраний вид транспорту це дозволяє, і якщо це звичайно з урахуванням місцевих умов або якщо таке транспортування можна вважати достатнім характеру події чи діяльності [6].

Зброю або боєприпаси може бути виставлено на загальний огляд за тих самих умов, що й носіння зброї. Метою публічного показу зброї або боєприпасів може бути також участь у спеціалізованих ярмарках, виставках та демонстраційних заходах з метою розміщення зброї або боєприпасів на ринку. Особа, яка публічно демон-

струє зброю або боєприпаси, зобов'язана забезпечувати безпеку виставленої зброї або боєприпасів від неправильного застосування, втрати або крадіжки, а також вжити заходів, щоб життя, здоров'я, майно або громадський порядок не наражалися на небезпеку під час публічного демонстрації зброї чи боєприпасів [6].

ВИСНОВКИ

Отже, на підставі дослідження досвіду правового регулювання права на цивільну вогнепальну зброю за законодавством Чеської Республіки можемо зробити висновок, що вперше право на цивільну вогнепальну зброю в Чехії легалізовано відповідно до Указу 1852 р., яким передбачався дозвільний порядок володіння, користування та торгівлі зброєю. Указ забороняв окремі види зброї для володіння, користування та торгівлі, для володіння, носіння та перевезення зброї вимагався дозвіл (причому дозвіл на володіння не надавав права носіння зброї чи її перевезення, для чого вимагався окремий дозвіл). Указ не визначав чітко підстав для надання дозволу на володіння зброєю, але в ньому був вичерпний перелік підстав для надання дозволу на носіння зброї. Чинний Закон «Про зброю та боєприпаси» 2024 р. не містить підстав для володіння, носіння та перевезення зброї. Для реалізації права на цивільну вогнепальну зброю особа повинна отримати ліцензію та відповідати таким критеріям: мати місце проживання в Чехії, досягти 15-річного віку (в окремих випадках – 21-річного віку), є повністю юридично дієздатною, бути придатною за станом здоров'я, не притягуватися до кримінальної відповідальності за умисне кримінальне правопорушення або кримінальне правопорушення, вчинене з необережності у зв'язку з поводженням зі зброєю, боєприпасами, боєприпасами або вибуховими речовинами, мати професійну кваліфікацію для володіння зброєю та її використання, яка перевіряється тестуванням професійної компетентності або комісійним іспитом. Закон надає право не тільки володіти зброєю, але й носити її. Зброя повинна носитися приховано, за окремими винятками (носіння зброї в приміщенні власника ліцензії на вогнепальну зброю, на стрільбищі або в іншій чітко визначеній зоні, де поводження зі зброєю здійснюється за згодою її власника, під час здійснення діяльності у кіно чи театрі, відтворення історичних битв або подібних подій чи пам'ятних подій, навчання або навчання повождению зі зброєю, спортивної стрільби, полювання). В такому разі особа має право перевозити розряджену зброю до місця проведення відповідного заходу або виконання діяльності.

Список використаних джерел

1. Косиця О.О., Ткачов Д.С. Позитивний досвід країн Європи та США щодо легалізації зброї цивільного призначення та можливості його застосування в Україні. *Правові горизонти*. 2017. Випуск 3(16). С. 28-33.
2. Михайліченко Т.О., Забута Ю.Ю. Право на цивільну вогнепальну зброю. *Полтавський правовий часопис*. 2022. № 1. С. 105-126.
3. Cís. patent ze dne 24. října 1852 o ustanoveních týkajících se výroby, obchodu a držení zbraní a věcí muničních a nošení zbraní (zbrojní patent). *Legis Telum, o.z.* URL: <https://legistelum.sk/wp-content/uploads/2018/09/patent-1852.pdf>
4. Document L:1991:256:TOC. Official Journal of the European Communities, L 256, 13 September 1991. *Eur-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ%3AL%3A1991%3A256%3ATOC>
5. Directive (EU) 2021/555 of the European Parliament and of the Council of 24 March 2021 on control of the acquisition and possession of weapons (codification). *Eur-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2021/555/oj/eng>
6. Zákon č. 90/2024 Sb. Zákon o zbraních a střelivu. Zákone pro lidi. Sbíрка zákonů ČR. URL:

https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2024-90/zneni-20260101#p151_p151-1-1

References

1. Kosytsia O. O., Tkachov D. S. Positive experience in Europe and the United States on the legalization of civilian weapons and the possibility of its use in Ukraine. *Legal horizons*. 2017. Issue 3 (16). pp. 28-33 (In Ukrainian).
2. Mykhailichenko T. O., Zabuta Yu. Yu. The right to civilian firearms. *Poltava legal journal*. 2022. № 1. pp. 105-126 (In Ukrainian).
3. Cís. patent ze dne 24. října 1852 o ustanoveních týkajících se výroby, obchodu a držení zbraní a věcí muničních a nošení zbraní (zbrojní patent). *Legis Telum*, o.z. URL: <https://legistelum.sk/wp-content/uploads/2018/09/patent-1852.pdf>
4. Document L:1991:256:TOC. Official Journal of the European Communities, L 256, 13 September 1991. *Eur-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ%3AL%3A1991%3A256%3ATOC>
5. Directive (EU) 2021/555 of the European Parliament and of the Council of 24 March 2021 on control of the acquisition and possession of weapons (codification). *Eur-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2021/555/oj/eng>
6. Zákon č. 90/2024 Sb. Zákon o zbraních a střelivu. *Zákone pro lidi. Sbirka zákonů ČR*. URL: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2024-90/zneni-20260101#p151_p151-1-1

Oleksandr BUKHANEVYCH

Doctor of Legal Sciences, Professor, Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law; State Secretary of the Ministry of Justice of Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6397-0715>

e-mail: o_bukhanevych@univer.km.ua

Roman HAVRIK

PhD in Legal Sciences, Associate Professor, Professor of department, Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1557-0594>

e-mail: gavrik.roman@gmail.com

Olena HALUS

PhD in Legal Sciences, Associate Professor, Head of department, Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5474-3323>

e-mail: elenhalus@gmail.com

FEATURES OF THE EXERCISE OF THE RIGHT TO A CIVILIAN FIREARMS IN ACCORDANCE WITH THE LEGISLATION OF THE CZECH REPUBLIC

The paper conducted a scientific study of the experience of legal regulation of the right to civilian firearms under the legislation of the Czech Republic. The paper states that for the first time the right to civilian firearms in the Czech Republic was legalized in accordance with the Decree of 1852, which provided for a permit procedure for the possession, use and trade of weapons. The Decree prohibited certain types of weapons for possession, use and trade, and a permit was required for the possession, carrying and transportation of weapons (and the possession permit did not grant the right to carry weapons or transport them, for which a separate permit was required). The Decree did not clearly define the grounds for granting a permit to possess weapons, but it contained an exhaustive list of grounds for granting a permit to carry weapons. The current Law "On Weapons and Ammunition" of 2024 does not contain grounds for possession, carrying and transportation of weapons. To exercise the right to a civilian firearm, a person must obtain a license and meet the following criteria: have a place of residence in the Czech Republic, have reached the age of 15 (in some cases, 21), be fully legally capable, be fit in terms of health, not be held criminally liable for an intentional criminal offense or a criminal offense committed through negligence in connection with the handling of weapons, ammunition, ammunition or explosives, have professional qualifications for the possession and use of weapons, which are verified by professional competence testing or a commission exam. The law grants the right not only to possess weapons, but also to carry them. Weapons must be carried concealed, with certain exceptions (carrying weapons on the premises of the firearms license holder, at a shooting range or in another clearly defined area where the weapon is handled with the consent of its owner, while performing activities in a cinema or theater, reenactments of historical battles or similar events or commemorative events, training or instruction in the use of weapons, sports shooting, hunting). In such a case, the person has the right to transport an unloaded weapon to the location of the relevant event or activity.

Keywords: *right to a civilian firearm; firearm license; firearm registration; notification of acquisition of a firearm; acquisition of a firearm; open carrying of a firearm*